

ЖЕНСКИ ПOKPEТ

ОРГАН АЛИАНСЕ ЖЕНСКИХ ПОКРЕТА У КРАЉЕВИНИ С. Х. С.

Број поштанског чековног рачуна: 53.191.

Администрација: Кнез Михаилова, 46/1.

Уредници:

АЛОЈЗИЈА ШТЕБИ
ДАРИНКА СТОЈАНОВИЋ

Београд, 1 августа 1928.

БРОЈ 14. и 15. — ГОДИНА IX.

Власник за А. Ж. П.

МИЛИЦА ДЕДИЈЕР

Изаћи 1 и 15 у месецу. — Годиница претплата

48 дина. За иностранство 60. — Примерак 2 динара.

Писмо г-ђе Корбет Ашби.

Драга Госпођо Штеби,

Врло ми је жао, што се моје последње писмо, упућено Вама, изгубило, јер сам у њему изразила своје искрено дивљење за рад, веру и енергичност жена у Југославији. Дозволите ми да Вам и сада изразим своју топлу захвалност за пријатељско и срдечно гостопримство, са којим су ме дочекале чланице Женских Покрета и Народног Женског Савеза.

Осећам се поносна што сам њихова сарадница у светском Женском Покрету и морам да Вас замолим да им од моје стране захвалите за помоћ и одушевљење у раду, које сам од њих добили.

После сусрета са Вашим чланицама у Београду и видевши вредне установе створене, руковођене и одржаване далековидиошћу и самопожртвовањем жена, изгледа ми несхватљиво да сте још увек без икаквог права гласа, па чак ни у општинској управи.

Била сам јако импресионирана самопоузданошћу и прегалштвом целога Вашег народа, као и високом ступњу, на који се он сам подигао на пољу социјалног и научног рада. Нећете ми замерити ако се усуђу приметити, да ми изгледа, да је политичко искуство Вашег народа доста заостало, када се упореди са осталим Вашим постигнућима. Немогуће је имати успеха, када се за десет година промени 39 влада, и посматрајући солидарност Женских Покрета чини ми се да би својим ступањем у политички живот жене унеде извесну стабилност и помогле оне, који раде за народно јединство на пирукој бази слободе и толеранције. Жене су у својим породицама већ тлико изнебдане да уравниотежу захтеве слабих и јачих, старих и младих, здравих и болесних, да би својим искуством и љубављу оне несеумљиво могле залечити старе ране и створити нов дух. Мени је жао, што се Ваши државници у овоме моменту не користе њиховом помоћу.

За мене је била част да се упознам са Вашим државницима, Вашим вођама у Парламенту, са преставницама штампе и преставницама оштина Ваших градова. Било је веома охрабрујуће што сам наишла на председнике, који би радо поздравили улазак жена у локални

политички и социјални рад. Моје успоне у Загребу, Љубљани и Марибору састоје се из кратких и веома испуњених часова, упознавајући се и дивећи се Вашој историји и Вашем данашњем раду.

Држати предавања у историјским дворанама, у којима сте одржавали дух народне независности, било је за мене велико задовољство.

Светски Женски Покрет има три главна циља, и да би смо то постигли морамо имати Вашу сарадњу:

1. Постигћи стварну једнакост између мушкараца и жена у погледу слободе и права, пошто баве ослобођења од сваког ограничења и предрасуда немогуће је потпуно искористити геније и способност жена.

2. Радити на народном и међународном миру и споразуму.

3. Путем Закона и просвете побољшати социјалне прилике и радити на побољшању среће и здравља заједнице.

Још једном најлепше хвала и моје топле и искрене жеље за све Вас.

Ваша колегиња
Маргарета Корбет Ашби

„Женски Покрет“ у Београду и садашња политичка ситуација.

„Женски Покрет“ у Београду сазвао је на дан 5 јула стари састанак својих чланица и пријатеља, који је врло лепо посећен. Састанак је добио свој нарочити значај још услед тога, што су многу присутвовале председнице Хрватске, које живе у Београду.

Састанак је отворила и председавала председница Алиансе Ж. П., г-ђица Алојзија Штеби. Отворила је састанак овим говором:

„Женски Покрет сазвао је данашњи састанак у жељи да испољимо са нашим чланицама и пријатељима наше гледиште на последње политичке догађаје. И ако је Женски Покрет политичко потпуно неурално удружење, то не значи да смо ми индиферентни према начину вођења државне и националне политике, да смо дезинтересовани на постојању политичких партија приликом расрета садашње тешке политичке ситуације. Наша политичка неутралност је у томе, да нас води на парламентарско, принциписно поштравање догађаја и политичког рада партија. Наш задатак да политички васпитамо жене и да их спремамо за политички живот, има исто тако налаже дужност да се строго придржавамо принциписелног просуђивања. Овим видцима управљамо и данас.

Од како постоји заједнички државни живот Срба, Хрвата и Словенаца није било заљв јанет потреса од овог, који се десило 20 јуна у Народној

Скупштини. Хити из револвера једног народног посланика, који су нанели смрт двома одличним борцима за искрен и срећан наш заједнички живот, као да су распршили густу магу, која је привидно покривала све хетерогености у нас. Оно што нам се после тога открило — страшно је, а ипак још страшније, ако ми нис, са једне и друге стране Саве, не почнемо озбиљно са разорукањем предрасуда, негодних инстинкта, неискрених осећања један према другоме, уопште са једним радикалним чишењем наших душа и срца, са једном радикалном ревизијом нашег мишљења. То је први корак на путу, на коме трајимо по неке облик нову суштину за споразум између знањене браће. Али ако у нашим душама ма и најмање тива мржња, ако у најскривенијем куту ншде свести само још мало жив мисао онај или овај је више крив него ја — ми нећемо наћи правот те жељика за мирно продужење нашег заједничког живота.

Завољна ми је Вам на једном историјском примеру покажем, какво осећање треба да имамо у овим данима. Кад су папи Грегору I казали да је упуто у Рим један пројак услед глади, он се толико застидио да се затворио цео дан у својој соби. Свестан је био своје судогворности за бедну смрт овог човека. На жалост, ми смо већ толико отупели, да су нам свест и осећање судогворности за много крупније ствари само једна моментална непагодност. Ако је штогао могуће да нас као грађане забуди, да нам из темеља продра свест, да нас натера ка самоиспитивању, овај кобни 20 јуни морамо то учинити. Затворимо се и ми сами у себе, испитајмо се — и сва сја још може да је објективан судач својих мисли и жеља, својих осећања мора се, из исповести самом себи, подићи бољак.

Затим је говорила управна чланица Ж. П. у Београду, г-ђица Милена Атанасковић, која је изнеда један општи поглед на последње политичке догађаје. Њен говор је био много пута прекидан живим одобравањем присутних. Она је у главном изнела следеће:

„У жељи, да се у сваком важном моменту у нашој земљи манифестује и политичка свест наше жене, Женски Покрет је одлучио да овај први свој стари састанак посвети болном политичком догађају, који се десило у нашој земљи. 20 јуни остаће у нашој историји забележен, као један од најскривенијих дана, кроз који смо пролазили у развитку нашег народног живота. Нгуван злочин Пунине Рајчића ми жене морамо најнергичније и једнодушно осудити, тај злочин, који нашим непријатељима даје моћно оруђе у раду против мира наше земље, како спољњег тако и унутрашњег.

У почетку рада овога Парламента, Женски Покрети су организовали борбове у целој земљи, и пред захтева за женско право гласа, тражили су од свих политичких клубова да једном отпочну са систематским радом на сређивању наше државе. Разочаране смо што се ово скупштинско заседање свршава оваквим злочиним, који бица љуту на наш парламентарни живот, угрожава дубоко наше национално сређивање и лична живајот два дела грађанина ове земље. Стога у овим тежким мо-

ментима, и ако без политичких права, жене не смеју остати неактивне, јер отаџбина апелује на све грађане да својим најисебичнијим осећањима за правду и правичност утичу да се и кроз ову кризу наше народно јединство спроведе нетакнуто. Ми морамо објективно увидети где је смешта снажњом развитку шашта народа, који има све услове за идеално уређење.

Ако објективно посматрамо последњи догађај, морамо увидети да злочин Пунине Рајчића није случајни инцидент једног изнебуљеног човека, нити је пак дело целокупне једне политичке групаице у нашем Парламенту. Прво тумачење значи не хтети видети правило судице у којима се налазило, што би миљло за последицу да се не иде правилним путем за лечење стања у коме се налазило; а друго тумачење значи другу крајност — не хтети узгизати на умирење раздражених духова. Јасно је да је ово све било једна тешка последица страхаовито згуњавање политичке атмосфере, у којој смо се налазили.

Увекна партиска нетрпељивост, која се истицала свуда и на сваком месту, и која је у последње време од наше Народне Скупштине направила поштрице свађа и личних размрвица, рушила је углед наше земље пред целим светом. Није истина да је до тога морало доћи услед племенске нетрпељивости нашега народа. Ми жене смо у нашем раду јасно остале, да се та племенска разлика, која до некле мора постојати услед историјског развика кроз који је пролазио наш народ, и услед перфидне игре невољног непријатеља нашег народа, који нас је настајо заводити и повојити, — да се та племенска разлика да изгладити ако се с померењем прилази један другом, и ако постоји само искрена жеља за сарадњу на свима пољима. Будимо уверене да рад приближава, да рад уздиже дух и јача снагу, а добри резултати једног искрених заједничког рада стварају најчвршће духовно јединство. Али на жалост, у месту да су се трудили наши политичари да искрено сарађују на уређењу државне политике, да тиме изгладне разлике које постоје, они су грубо ту разлику злоупотребили у партиске сврхе, и стога данас прети опасност да се од наше духовне непредродљива брана за наше заједничко јединство. У тој опасној партијској игри, нису се умеле умерити ни једна од постојећих партија, и злочин Пунине Рајчића долази као стравна опомена у данашњем часу, да је крајње време отпочети другим начинима и другим путем решавање виталних проблема у нашој земљи. Али будимо сигурни да су за оваке прилике код нас велики кривци они, који имају власт у рукама, али исто тако имају да носе свој део кривице и они, који у својој јуној опозиционој борби нису умели сами створити трандице хладног и објективног критичара. И док су први у својој кратковидности мислили да правом јачега могу оправдати сваку своју акцију, не обавирујући се на захтеве мањине ни онда када су они изражавали стварну народну потребу, докле су други својим екстремним говорима и акцијама стварали јаз у народу и удаљавали од себе и оне објективне духове, који су жељели промене нашег поли-

тичко живота а у корист целог народа. Све ово дано је за резултат наших парламентарних радова, а издјелати за посланике при њим изборима, без разлике партије којој припадају обављали су оно што по доласку на власт нишом испуњавали. У предизборним борбама смо могли бити сведоци, уместо лепих политичких програма, само узане личне нетрпељивости наших политичара.

Не мислим да у овоме моменту страшно осудимо политичке вође, да је једна партија радила да на њима често доказа, да им не лежи појединачно на срцу сваки кут наше доминације и да не познају стварне потребе нашег народа. У овом грешку су појединачно упадали на жалост, политичари из свих крајева наше земље. Тако смо се политичким радом све више и више удаљавали од циља — намене, таквог политичког уређења да је једна слободна државна заштита нашег националног, социјалног и привредног живота.

И кака је данас, после десет година трајања открило тешку недојљивост у нашем народу, ми жене, којима не дозвољавају директан утицај на државно уређење, ми жене морамо — путем оглашавајућим факторима реч из народа, да ми не дозвољавамо да се узлуд троши народна средства, да не дозволимо да се у потпуности оно што су некимима тежила да створе и створиле некимима најбоље генерације са обрне стране Чиве и Дунава.

Не анализирајмо — чија је кривица већа — то теже нишом водити. Константно само да има кривица до свих нас, да би се могли испитати у главном у чему је наша сопствена кривица, најстрожије судимо сами себе, и учинимо све напоре да опоравимо своје учињене грешке. Ми жене морамо да се неможемо поклањамо мишљењу јединих, да је неке у овој земљи провиђење одредило да они увек морају стајати на челу ове државе, као што не смејемо дозволити да преовлада мишљење код других, да су они јачи и културно изнад свих осталих. Тражимо само да из наше светле историје црпимо оно, што ће нам помоћи да ојачамо нашу народну самосталност.

У сваком случају, једно је, да се свећа у нашем народу доводио само до пропасти, а никад до благостања. Тако ћемо само доказати да смо достојни великих историјских момента, кроз које пролазимо, ако будемо сви умели на жртвеник нашег народног јединства ставити све. А будимо уверени, да сви сви грађани ове земље појединачно умети је волеће, када свима појединачно у њој будемо добили.

Ми морамо ићи на то, да се уништи и најмање ујачамо неповерење, и да после ових страшног трагедија триумфално победу међусобно поверење, једнакост и потпуно равноправност свих грађана, јер само тако можемо очекивати бољу будућност и само тако смо смо се не страшићи осуде будућих поколења.

Затим је г-ђица Мила Влајић, председница Алијансе Ж. П. и управница чланаца Београдског Ж. П. изнела један потпуно апел на жене и њихову помоћ. Она је казала у главном следеће:

„Ош смо под ђувише свежим, тешким и болним догађајем који се не да ни избрисати ни уклониати, али баш ти тешки и болни утисци приморавују нас да погледамо стварности у очи и да свим силама спречимо да последиче страшног догађаја не буду дубље, бољиче, теже.

То је збога и страх чак и оних који су немилли догађајем у Народној Конституцији доиструко повољени и као чланови широке породице — грађани ове земље — и као чланови најугле породице — толгол домаћег гнезда, које им је овим свирепим догађајем лишено заштитника. Та њихова збога мора мора бити нешто више од опомене, мора нам бити завет, да ћемо сваком мишљу и сваком делом тежити да се уклоне грешке и нарочито да се не понављају грешке које су до ове наше опште жалости довеле.

Пре него што приступимо овом светлом и императивном завету, морамо знати у ком правцу грешке учињене и нарочито шта ми жене, као подређени чланови наше земље можемо учинити.

Сем катастрофалне грешке злочина, којим је извршила повреду и Устав и закон, постоје и моралне грешке испољене у систематском уношењу и свесном распрострањувању разарајућа и лаж кривац, као и свих других врста оличавања у погрешној политици или најзад и у правилној политици извођеној нетактично.

Прву грешку злочини поверљених норми исправиће суд. Суд ће најобјективније утврдити стварне кривичне извршочеве. Суд ће утврдити да ли је извршила злочина једина кривац и да ли поред њега као фактичког извршиоца крив. дела постоје и психички фактори одговорности. Суд ће по наведеном стању најобјективније применити законом предвиђену казну. Свесни своје овога као и околности да је истрага у добрим рукама можемо бити мирни и уверени да ће Правда бити задовољена. У исправљају ове грешке ми немамо шта да радимо а нисмо ни позвани.

При исправљању моралних грешака од нас зависи да стварно уверених ми сможемо да делујемо непосредно, док при лечењу стања створеног политичким грешкама и нетактичношћу само посредно.

Наша непосредна акција треба да се састоји у стишавању страсти, у уклањању заблуда, у уништењу ексклузивних мишљења, у уздизању самих себе и околине до висине објективног мишљења. Свакој грешци треба прво своје сопствене: У ширењу свести да постојање ради себе самог без једне спонтане, хармоничне, топле узједнице представља ошач и пустој; у ширењу свести да само садржајно јединство пројекто пуних поверљених представља нашу животну жижу и да ми жене са нашом уробојеном брижљивошћу не смејемо допустити ни да та жижа трне а камо ли да се угаси.

Оваким радом треба почети од своје најугле породице, где је то потребно, јер има случајева где и у самој породици, у погледу основних и јасних наших општих питања, треба предузети заобављање оштрина, исправљање тешког гледишта, уклањање ексклузивитета, рушење заблуда и онемогућавање и помисли да се даје намету. Ово подиже, и утицај на даље рођаке, школу, удружење у коме сте члан, надлежност у коме радите, познатица старца и слушајца — оне, кад год се укаже прилика а она се свакодневно јављају. Не изобогати тему коју вам изгледа да ће се у бурно објашњење претворити, већ је свој умешношћу и стрпљивошћу у срдачан и пријатељски разговор чувати и са највећом објективношћу расправити. Рећиће нам се, па за ово је потребна читав виртуозност. Не, само мало добре воље и објективности за које није потребна чак ни нека нарочита ученост.

Ми упућујемо апел женама да оне оваквој жељи у себи даду места и да их ове жељи ни тренутка не напуштају кад год се утисци јединица и извесно сувишно је је говорила. Па жене располажу читавом ризницом умешности, биле оне школоване или не, само им ставити у аманет да оне своју умешност упуте позитивним правцем ради општега добра, ради доброг деце њихове.

У случајевима посредне акције, каје које је онемогућава директна изјављива и спречавање грешака у виду судице, оне се ујачају једино да се јушемо сам свој утицај на људе, који се политиком баве, да се особито бар оних свесних грешака. Са тога разлога обраћамо се првенствено на жене, које су у средничким односима са људима који се политиком баве а затим и на све остале које их познају и које долазе у додир са њима, — да оне изнесу св свој благотворни утицај, оне да бо објављују и чак оштро заштитност, укљонаје им заблуде, створиле помирљив дух и међусобно

поверење између њих, разбудиле свест о одговорности, јасно им подуквају да политика тражи жртве у прелазу личних интереса и да политика није средство само за добан живот, извор материјалних средстава и задовољење личних амбиција. Да их убеде, да Држава, партија и политика не постоје ради појединача, а да провала политичка каријера појединача или фијаско једне партије, ако уопште наступи, не значи и не сме да значи и катастрофу Државе.

Ми у осталом верујемо, да и без овог нашег апела има жена првенствено позванх да у овом правцу раде, које овако и раде са више или мање успеха. Молимо их да их неуспех не обесхрабри, већ да наставе свој рад оснеде да тиме најбоље допринесу општем добру.

Упућујући овај позив женама целе наше земље, да ову акцију прихвате чак и без дужности, скрећемо им на пажњу, да је уосталом могуће и одлучити да позив прихвати околност, што све жене може бити неће, или бар не једновремено, прихватиати овај наш позив. Пре а после прићиће нам и оне са мањим или већим кајањем што су задоцниле, али у обазирњу да ли су позив све прихватиле или не не сме се време гонити“.

Тиме је био ред говорника испрљен и примљен једногласно следећи

Закључак.

Догађај на дан 20 јуна о. г., који се десило у Народној Скупштини самара за највећу срамоту наше земље. Он је странаца и тешка опомена одговорним факторима да моралу немилости применити доследности. Народној маси да вођама државе и партијама дају јасне методе доживели су потпун слом, и ако се с њима пројуди, ми ћемо доживети општи слом.

Вође државне и националне политике налазе велику одговорност. Само морално интактне личности имају право да се приме те одговорности. А нарочито у овим данима мора бити на одговорним местима само оне личности, које могу застављати своје личне амбиције и интересе као и интересе своје партије општим интересима.

Ми жене немамо директног утицаја на политички живот. Али ипак наша одговорност за све што ће наступити, није због тога мања и стога треба да искрено тражимо друге путеве, којима дамо своје мишљење и утицајати раслањене политичке страсти. Анализирамо на жене да својим држњем, својим радом, својим утицајем у породичном и друштвеном животу делују на то, да последиче злочина од 20 јуна не ископају непрестиву јаз у заједничком животу Срба, Хрвата и Словенаца. С погледом у прошлосту будућност треба да идемо на пензију. Традити будући свеукупни живот у нашој земљи тако да су његове основе равноправност, слобода и правда за све и свакога, мора бити наш највећи задатак. Искрене тежбе за оваким стањем оствариће међусобно поверење, које је данас тешко потретино.

Заштита мајке и дјетета.

У вези са прославом Материнског дана, којег би практични резултат требало да буде: омогућити свакој мајци *миран и здрав рођоцај и услове за природан развојак неке дјете* — корисно је промотити, колико је до сада и у којем правцу напредовао заштита мајке и дјетета у политичким земаљама уопште и колико у тој акцији учествују државне власти. Прво може да нам покаже са колико се праведности у појединим земаљама третирају жене, које испуњавају основну и најтежу грађанску дужност, а последиче, са колико се обзирљивости и система третира питање популације не само у погледу количине, него и у погледу квалитета.

Упоредба добро организоване заштите мајке и дјетета у политичким земљама, то погледу веома су потребна не само ради тога, што нај-

шира јавност још не увиђа довољно основну вредност ове врсти социјалне хигијене за развијање и јачање државе, него и за раздвајање и површностности мноштва медицинско образованих личности, који мисле да је лијечење појединача довољно за очување народног здравља.

Пошто је заштита мајке и дјетета од првих феминистичких зајтења, упућени је овај чланак преко Женског Покрета а у првом реду женама, јер је стварно да ће оне — а ако припаднице — не само чувити све, што се доказано да је добро и корисно за њихов род, него и најенергичније тражити да се већ проверени методи и код нас уведу; а узгред је упућен и свим онима, који мисле да се ова важна грана расне хигијене смије и надаје игнорисати или рехватити путем „милосрђа“.

Онима, који би хтели да образовале високи степен социјално-хигијенских мјера у погледу заштите мајке и дјетета у изјесним државама бољим економским и културним условима од наших, треба спомени да у су ти добри услови већ последица економисања и култивисања људске енергије, као основне вредноће државне, последиче принципа, који се код нас још веома мало признаје, а потпуно се занемарује с обзиром на жену и дјете.

Колука је важност дата заштити мајке и дјетета (не само зајамним и сарадњом жена) у неким државама задатак је овом чланку. Али питање тога треба спомени да то питање у међународном животу заузима одређено место: осам сталне комисије за заштиту мајке и дјетета до. Друштво Народној маси да Итантационално удружење за заштиту дјете, а интернационални одис за хигијену (са сједиштем у Паризу) у свом месечном билтену стално извјештава о раду појединих држава у том правцу.

На саставку овог одиса у новембру 1927 год. доијеле су Швајцарска, Сјед. Државе (Сјервене Америке и Русије) и Сједињене Штатс Америке (Bulletin mensuel de l'office international d'hygiène publique, tome XX, № 3, март 1928 год.)

А) Швајцарска.

Према директивама, које је за заштиту мајке и дјетета био задан интернационални конгрес у Женеву, Швајцарска је рад у томе смислу раздјелила на 3 дјела:

1) Препорука за заштиту мајке и дјетета. Пропаганда је вршена: а) путем школа. У том раду највише успеха су показивале домаћинске школе. Неке од њих чак су комплетирале свој наставни план са практичним вјежбама у материнским домовама. Ову врсту наставе усвојиле су и три више социјалне школе;

б) путем извођача формирања санитарског персонала. Место годишњих уведени су једно или два годишња курсева за бабице, а једна бабичка школа шаље своје ученице у матерински дом, да практично уче његу дјетета и хигијенску пропаганду. Стручно спремих сестара походи, које осим вршења практичног рада служе као пропатори хигијене рад хелпсес и пољу заштите мајке и дјетета, а тако и у Швајцарској 1925 год. нећ 66%.

2) Васпитање јавности, нарочито мајки у погледу заштите мајке и дјетета постигло се је у великој мјери помоћу Ипрвенг Крста. Појединачна предавања и курсеве чинили су праве Материнске школе. Истог сврси служиле је покретни музеј, који је од 1919 године проширо кроз 99 места. Истог сврси служиле су и италијански италијански рада у том смислу — а сад 8 кантона имају своје пољутије удружења са карактеристикама свога краја.

Колука је у публици интерес за поку у форми књиге и летага доказује „Упута за његу дјетета“ (са стављена од једне лекарке), које је до сада распродано (не поклоњено!) 38.000 примјерака. У вези са најугле смислу проводи се у Швајцарској велики број (Наставак на 5 страни)

Јозефина Бетлер.

13. V-1828. — 30. XII-1906.

Обичне природе, вели Шилер, плаћају оном што раде, племените оним што јесу. Тиме није мислио рећи да постоје и такви који не раде, него да је код њих оно што раде изражавање, «рефлуаријација» њихове личности, да је оно што јесу и оно што раде нека уметничка целина.

Тако божанско уметничко дело је Јозефина Бетлер, главни јунак аболуционистичког покрета.

Рођена је на крајњем северу Енглеске, близу шкотске границе. Отац, Чоол Греј, пемљем-земљорадник, учинио је много за благостање свога краја, предлачећи најбољим начинима рада у пољопривреду, како да се додвоји економски изахода, чак из иностранства. Мати је била попутно хугенота који су, кад им је Јулиј XIV укинуо верску слободу, радије отишли у мигрантно него да живе против свога уверења. Грјевои отхранише девојторо деце. Само дубоко обзљан живот може бити тако радостан као што је био у тој идеалној предјелској породици: пројект еридикалном и делотворном религиозношћу, савлађивањем себе, радношћу, узајамном приврженшћу, свежњом природе, пун здравих тласних напора и употпувањем интензивним читањем и музицирањем. Ктери много јану с оцем; млађој Јозефини чак долази мисао не би ли постала — циркуса јачахича, те каткад она и бегне у лубимаца, изуваче се, стојећи на шпирцима, на пољушћу. Уче код куће, «*non multa sed multum*» — по шаблонском службеном програму, не с обзиром на испите и дипломе, него тако да оно што се учи пређе у крв и утиче на живот. Далеко од вреве, породица је ипак у јаквој већи са далеком светом: један је син морвар, и погиба на мору, једна кћи прати мужа у Китај; Отац се одушевљава за ослобођење америчких робова. Јозефина чује нешто ствари о том како се нарочито жене ропкине мршаре, не само као радна снага него и као полна бића и у својим материнским чувствима, на милост и немилост предате оном на ко их је купио. Уза сву своју неубичну срећу, младе девојке, тако ду-

боко осећа сву страхоту социјалне неправде да је обзума очајање. Само у шувачкој пећи и док се виси Богу неће осећати уштедње. Мучи је што јој се негодовање претвара у мржњу. Она се пита није ли зао закон Божји, и хоће да прокине мјисао својому према људима, па макар умрла!

Ко би погодио шта се бива у њој следајући је онако лепу, најлепшегмнио енглеском лепотом, која, како кичи реће, није могла досађати својим преликним савршенством, јер се у њој ваљда искрио дух, јер ју је озарила осмех тако природан какав иначе бива готово само у деце.

У 24 година уда се за Ђорџа Бетлера, свршеног богослова, који је тек много касније постао пастор, али је остао у првом реду наставник, најпре додељан разним универзитетима, док није управител наставних задатака преликним савршенством, јер се метишћу, а осим тога имао је смисла са сваку добру реформу. Драго је говорио у корист вишег женског образовања. У Оксфорд, где су провели прве године свог брака, увео је на универзитету тејазево, о географији, чему су се неки чудили, док се Јозефина опет чудила видећи један од најугледнијих универзитетских професора где на карти, не уме наћи Грент.

Но како среће да није било већих недостатака на ученој господи! Али она је с ужасом открила да су ти људи изван своје струке често невероватно ограничени, и, што је најгоре «*кукавичке*: кад она говори с њима о каквој вапнујућој неправди, они се само извуче и њој саветују да не се упушта у борбу, јер пристојна жена не треба ни да зна за «*такве ствари*», или се бар мора гратиљати да не зна.

Али Јозефини баш те ствари «*све више унапредити*. Срећом њен муж, њој раван мако другичија, разуме, поштује и дели њене побуде. Очајну чедоморку узимају к себи, пошто је изишла из тамнице, али најужасније је кад људске одредбе не дају да се очајнику помогне: једна циркуса јачахича била је сиљена да се бави и проституцијом, па је побегла, али су је силом вратили у њено двојачко злочење. Али којим се помоћу, помоћу трезовној и уваротености, мистичан доживљај: једне летње недеље увече, седећи са отвореним прозо-

ром, зачу иза дрвећа крик, крик жене која хоће да се истргне из пакла, а вуку је натраг. Само тај један крик, али такав на онај која га је чуо не може заборавити да треба да иде у помоћ.

Привидно Јозефина живи и даље својим гдтаданањем, већ тако темним животом, свега осим четворо деце, али се у њој нешто обива оцем, мало говори с људима, много са Богом.

Долазе разне новеље: њено здравље ослаби у Оксфорду, тада сваке зиме поплаћеном, те њен муж пријемеша; надом једне банике њен отац изгуби већи део своје иметак; а отмено друштво осуди Бетлерове своје пријатеље јужних држава амерички уније, које желе да се одржи робовање црнциа. У то умре Јозефинина мати. А што је најтражније, седмогодишња јединица Ева, нежна, паметна, ваља здрава и весела, трећији родитељима у сусрет, падне преко оградe степеница и издахне још исте ноћи.

У безнадној тузи чинило се Јозефини као да јој душа умире, као да она сама седећи на прсту не зна ваљда из које димана неми. Спало ју је чуство да треба да помаже, најпре своме мужу, који је такође клону под очајањем, а онда другима, најнесрећнијима, најостаљенијима. У то време изгуби и оца.

Преселили су се у Ливерпул. Оде она у «*Workhouse*», јадни «*дом*» најјадније сиротине. Уће у дворуану где девојке чапују куделу, седне међу њих и поче радити с њима. Смеју се: та је она, сас својим финим ртукима! Но њој са рами да се до упознају. Учи их Еванђеље, сасвим неуспељиво. Више таквих сиротница узимају Бетлерове у свој стан, затим Јозефина предобије неколико имућних трговаца те уреди читаву једну кућу као дом за раднице, којима је муж њен постао духовник. Угледавши једног сучињава девојку Марион, Јозефини јој прикути и рече: «*Хоче ли да дође те станама код мене?*» Имала само кресту, изгубила мам је... И погажена девојка проведе код њих последња три месеца. Прескачала је својој спаситељици тешкоће којима је чекају на одбраном путу, и хвараила ју је: «*Бог Вам је мене дао зато да никад ни од ком неочајавате*».

Јер тешка борба имала је тек да дође. Кад је Викториа постала краљицом, није у Великој Британији до полиције за морал, и до краљеве војске, није се у том илу маторк ништа мењати: јер како да се од младе девојке тражи да потписује законе у којима се говори о непри-

стојним стварима? Принц-супруг Алберт био је против француске регламентације разврата коју је 1802 увео консул Бонапарт. После његове смрти ипак се регламентација упуштаља, по свој прилици без краљичина знања. Намесник у Хонг-конг уведе је у свом подручју; касније се, истовремено, свела осим четворо деце, али на Малти. А прво него што је да се увести и у Индији, зашта министар председник једну од најумишљенијих морално и по свом искуству најискуснијих жена, Харлет Мартино, издаше чувене књиге о «*Источномком животу прошлости и садашњости*», шца она мисли о том. И она и велика социјална организаторка Флоренс Најтхемптон осулише тај систем одлучно. Ипак ју, од 1864 до 1869, парламент увео регламентацију у многа приморска места и гризавце, по такозваном закону о «*прилепцима болестима*»; причем су неки од народних отаца били тако одсутни духом да су мислили да се ради о болестима — *stoke!* Дигло се нешто протеста, али осамљено; свеиштество се оглушљило. Тада неки учесници у овом раду, који су се залажали, који се залагали за тај регламентација, као као дагме — обрადише Јозефини Бетлер, која се управо вратила с путовања по Европи, с молбом да предвои борбу.

Три месеца проведо она у тихим мукима; није могла ни с муком о том говори. Бежала је од Господа, како сама вели, као оно Јона кад је хтео да изврши заповед његову. Своим снагом наставила је свој доданасти ствари рад, али можемо додати да је 1867 постала председница централног енглеског већа за више женско образовање — не би ли се Бог задовољно тиме па престао тражити од ње да се бади на голи мах.

«*Бацити се на голи мах*» — није јо то страшно претерано? Не, то је био примерен израз једнога сасвим неболесног чувства. Прво, Јозефини, није била једна од оних «*борбених*» људи којима је тако нека врста хришћанске потресе или потреба тражила да наваљну, да се претрду. Ници у јарену било је с њене стране чист подигн категоричног императива. Друго у оно време, нарочито у Енглеској, жена која би се усулила јавно «*респровати*» таква питања стањала је свој добри глас на коцку. Трећа, одлучити се на такву борбу значило је жртвовати добрим делом свој живот у дому, одрећи се тога што се веома вољело, да се претрду. Ници прати образоване својих синова — и још ће им можда и нашкодити!

Узрону предузеће.

У Броју 26 т. г. ревије «*Soziale Praxis*» описује аустријска инспектора рада Хедвика Лембергерија своје утиске о социјалним институцијима велике енглеске фабрике за чоколаду и какао Cadbury у Бурнивалу. Пошто мислимо да ће овај реједног пример социјалне чувствителности великога предузећа интересовати сваке читатеље, ми износио скраћен извештај госпође Лембергерије. Она каже:

Нећу описивати производно-техничко уређење фабрике, него великопозете и разнолике установе њене, које су подигле животни стандард намештењима и раденика овога предузећа на такав ниво, који далеко премаша просечни животни стандард чак и енглеских радника. За производно предузеће напомињем прв сета да сачињана бурнивалско предузеће са својим радничким становима или боље речено својим дражистим вилама, својим школским и клубским зградама, клиникама и својим распрострањем, преко 140 јутара земље опсегајући ирграшћитица за спорт и местима за одмор, мали свет са себ. У предузећу запошљених је 11.000 радника и намештењима и сваког дана одлази 2—3 бескрајно дугих композиција возова са готовом робом на све стране Енглеске. Власници предузећа раде на

својим социјално-политичким установама у споразуму са својим радничштвом. Овај споразумни рад је један између главних принципа предузећа. Поред тога могу још ова два принципа поставити, којима се руководи предузеће: 1.) стално допуњавање и више узимање свих институција уз употребу најодличнијих помоћних средстава и метода; 2.) девојке не смеју бити никад ускраћене на рачуни мушке омладине па да је у питању или спрема, телесно ојачање, путовања за време одмора и слично. Код заштите за здравље и опорављање нарочито се обазире на жене и женску омладину.

Здравствене установе.

Радничкоје су узорне у сваком погледу: светле и увек добро проветрене, те у средини дивних, широких ливака, на којима се налазе велике скупине дрвећа. Наравијак, здравствене установе су медицинска и зубна клиника, у којима раде женски и мушки лекари, који морају посветити сву своју снагу само фабрици. Њима је додељено пет болничарка, одлично спремених, од којих су две масерке. Медицинско одељење има поред свих модерних инсталација још и старински лекарење електричном. Лекари претседају свакога, који се јави за рад у предузећу, без обзира да је квалификован радник или последњим помоћни радник. Овај преглед се врши из три разлога: 1.) да се

заштите комунисти, што је код производних животних намирница нарочито важно; 2.) да се заштити радничштво и 3.) да се заштити рад да не трпи услед прекида обољелих радника.

За реконвалесценце има предузеће два дома само за жене и девојке, који су употребљавани и за обични раднички живот, од којих је један и још неколико специјалног карактера. Нарочита пажња ваља за оне, којима су угрожени од туберкулозе. Свако лечење, свако бањење у ва којем санаторијуму продукује се тако дуго доклездо је изглед за потпуно излечење.

На зубној клиници раде три високо квалификована лекара и пет асистената. За све раднике до 18 година не постоји обавезно здрављење зубот, је услов за пријем на рад.

Нарочита пажња посвећена је спречавању несретних случајева, а да је ефикасна види се из статистике несретних случајева: међу радничштвом, које броји 11.000 особа, просечно је годишње 11 тешких несрећа и 21 мање тешких. Ако по несрећном раднику бде властите кривде даје му фирма толики додатак да твори са рентом обавиљаторног осигурања 90% његовог нормалног прихода.

Гласом статистичких података предузећа су здравствене прилике радничштва одличне; наводимо само (факт да мере 14 и по годишњи мушки, ра-

деници 11 фунтов, 16 годишњи проצועно 14 фунтов више него њихови вршњаци из радничких квартова других вароши и да су за три паљана виши.

Установе за телесно ојачање и ва одмор.

Спорт, који игра у животу Енглеза тако веома вољело, да се претрду, одорног формализма фабрике јавно развијен. Пространа спортна ирграшћитица и места за одмор прикључени су непосредно фабрици. Лепе, широке и високе зграде за спорт и за клубове, како за мушкарце тако и за жене, имају све огромну дворуану за телесне вежбе, пријатне клубове собе, бифеје, умиваонице и тушеве, канцеларије за секретаре клубова и премоћница за госте, који долазе на спорте уз такмиче. Управо води радничштво само. За уређењање паркова, спортних ирграшћитица, ливада, двева и т. д. брине се нарочити штаф вртљара, који броји 70 особа. Радничштво има свој фотографски клуб, који приређује изложбе, шаховски клуб, удружење за гитаре пернате живине, које исто тако приређује годишње изложбе.

Борнивалске фабрике дају свима радничштима и намештењима годишњи одмор — целу предузеће јавно потпуно са радом сваке године за 10 дана — и брине се за то, да радничштво проведе одмор смешљено и корисно. Предузеће има са жељени-

Најзад се одважи. Једно вече, кад су се сви били развили, приђе она свога мужа због за рад. Наслонив се на врата помози се Бегу, затим уђе и без речи метне прегачу у писмо које је за ње написала. Тек после више дана били су кадри да о тој говори, и њен верни, велики друг баш гласови је.

С неколико других одличних жена написао ова прегача који је 31. XI. 1869 изашао у једним великим новинама: протест против закона који за једну половину грађана, т. ј. за жене укида уставна јавна лична слобода, излаже добри глас и саму личност жена произвољу полиције, то пре што и не одређује јасно шта управо има да се прогони; и најзад, службено признајући и штитећи проституцију, тиме самим проглашава да је крива за сваку срамноћа, бар не за оне који се њоме користе!

Проглас јест изазвао сензацију, али жензације су кратка веха. Стога се Јозефина одлучи обратити непосредно народу. У неком малом граду, на трију, у вече, кад је било много радничкога света, она наједаред у месечини, стаде драгати говор, о том какве опасности прете баш радничким и селачким кћеркама, и да се не дају у промислу. Стога оне које неће узети у својој добротности, ако не у материјалној користи, стадоше измешу ње и народа турати ружу. Тако је у Гласгову чопор студената медицине, напуштају од неких својих професора, читав сат пакленом галалом, спречавао њу Бетлер да говори. У Лондону највише закупи јавних кућа ружу који је уградилу, протачење постојећих школи, хотел где се г-ња Бетлер називала, и мало није каменем убила њу саму. Догађало се да су је морали сакривати, да није била примљена у хотел, или да је морала становати под другом, очевим презименом. Једаред, кад су се непријатељи били заклели да неће јавно изићи из дворане, спасе се скоком догађало да му на једном црквеном конгресу нису дали да говори о сексуалном моралу и о духовности англиканске цркве у борби против проституције; црквени достожанствени бучно су бранили статус quo, т. ј. — јавне куће.

Ипак је јавно мишљење све више пристајало уз г-њу Бетлер и другове жене, па је краљица именovala поверљенство, које је Јозефини позвало, у кућу Лордова, да се одлучи о мисли, да се тако деловала да је један члан рекао: «Не волим баш религиозну цма нарочити уговор за време одмора. Деци дом, који лежи у једној выредно лепој околини, прима за време одмора децу у старости од 2 и по до 14 година, тако да могу родити са много деце безбрижно узживати почтак.

Уставне за наобразбу.

Напоменућу само оне, које служе општој наобразбу. Сви млади радници објед постојећу радну ступању, а такође и млади нарочити школице кроз сам децу. У тој школи говори се са њима о питањима, која су у вези са њиховим будућим радом: општа хигиена, искоришћавање слободног времена, опасности код рада, упознавање материјала и т. д. Путем филмова и разгледањем фабрике упознају се будући радници што боље са предузећем, у коме треба да раде. После сваког извођења помоћне задатке на појединца оделена у фабрици и у стручну пројекцију школу. Фабрика има своју пројекцију, стручну школу, која ради преко дана и похањаве школе је обилитно за све непрофесионалне младолице раднице и канцеларијске практиканте. Те омладине је око 70% свих радница. Школско доба траје највише шест година. За младолице помоћне задатке школе и женске, траје обавеза до 18 година, за трговачке практиканте до 19 година и за шетрте до 21. Да доба од 14—16 година двапут недељно по подне је постаја

фразеологију, али ако хоћу да означим каква је био утисак, морам рећи да је учинила да само остали присутност Бојку.

И на континенту се ширио «крсташки рат», чистији, лепши од правих крсташких ратова, који су баш давали маха проституцији. У име новосторене аболитионистичке лиге (од «аболитиум» — укинуто), г-ња Бетлер путовала је по Француској, Италији, Швајцарској. У Паризу молирао јој је предстојни полиције признати да уза сву регламентацију проституција расте. У Италији је Кавур био за регламентацију, док су јој Галибарди и Мадии били противници. А кад је у Риму уведена, протествовао је папа Пј IX, у писму краљу Виторију Емануелу, против тога да се законом оваштвоје трговина лудским срцемом током следећих две недеље списком. Дипломатичном, који је касније проа у немилост јер је говорио против догме о непогрешности. У Паризу Yves Guyot, чувени публицист, политичар и економиста, мало што није «завео» општинску управу да се изјави против регламентације, па су му искористили парину због «ширења лажних вести» и обиди га да се не одлучи у вези са Швајцарском, у Енглеској дошло касније поборнику шведског војина Вилијаму Стелу, највећем новинару, (који је погинуо 1912 с «Титаником») био човек тако драгак те доказвао да се заиста тргује девојчицама; па се пронашло да он врећа «свете право оца да распоређа својим дететом», другим речима, право оцено да продаје своју кћер. Што се догодило у Лондону, председник општине дер је 1880 изазвала буром објавивши да се у Бруселском јавним кућама држе заробљене енглеске девојчице од 10 до 14 година. Суђија истражило захтевао је да она то потврди заклетвом. И није учинила само то, него је дошла у Брусел и предала општинској управи меморандум о тој трговини. После тога, оставивши да се одлучи о њој, председник општине слушао је је без речи, сакривши лице у руке.

Међутим, се већ била створила међународна аболитионистичка федерација, која је 1885 у Женеву одржала своју први конгрес. Но г-ње баш Женева укинула је јавне куће тек 1926, последња од свих швајцарских градова! По начелу да је боље спречити него лечити, основано је и међународно удружење «Пријатељи девојчица» (Amies of the Girls in the File), са задатком да пружа заштиту, без разлике народности, вероисповести и стајека, младом женском школо обилитно, да је 16—18 године једнапут, а друго је дано слободном вољи омладине. Сви, који похањају школу обилитно и из слободне воље, добивају за школске часове пуну надицу. Да та сума није баш тако мала, види се из следећих бројеве: године 1925 било је свих закона у пројекцији стручних школама фабрике 2400, и то 1800 девојка и 600 дечака. Нарочито треба подвући следећу чињеницу: омладина обојета пола, која има врло монотон посао, мора похањати нарочите курсеве за ручни рад, занатско уметнички и т. д., тако да имају у томе еквивалент за свој мало интересантни и обилитни посао. Тај посао се нарочито примењује и на пројекцију стручне школе за девојке. Наставни нартр тих школа показује, колика се важност полагање на то да се васпитају девојке у смислу општих човечанских врлина, а не да се школовањем постиже неки већи ефект у раду. Најважнији предмети на девојачким школама су: домаћинство, кување, неге болесника, прва помоћ, исхрана и нега болесника, прва помоћ. Школске просторије су уздешне тако, да је могућа и практична настава.

Поред тих школа је још много других институција за наобразбу. Пре свега школе за време фабрике, које се одржавају обично о ускршњем распусту, где се расправља о којем актуелном, интересантном питању. Фил-

ме се нађе далеко од свог дома или уопће у моралној опасности. Прелетом, пред годишњицу Јозефине Бетлер, основано је такво друштво и у нашој земљи, у Загребу, као члан тог међународног савеза.

У Великој Британији укинут је закон «о прилепљивим болестима» 1886 (од државника енглеске обавезе, који је био упућен у фабрику Бутлеу). Помало се исправност аболитионистичких идеја почела признавати у законодавству разних држава, и управо стоте године после рођења Јозефине Бетлер, Друштво народа је, на основу своје анкете о узрочима и распрострањености трговине женама, прогласило да је стари регламентација разврата забуда и да треба тражити начина како да се она омазду укине.

Свако које и без ове намере, онако неопходности, питати како ће се без регламентације обдувати разврат и обдувати ширење полних болести, од којих је главна призната као једно од најстрашнијих зала што пустоше човечанство. Људи се обично тако лако навику на социјалне ујасе да им не пада на ум сумњати јесу ли то баш сама нужна зла. Ми градимо себи немогуће правне законе из свега и што је нашој нечистици и нашем кукавичу луду неудојно дирати.

У проституцији не ради се о задовољавању једне заиста неодрожне потребе, него о обезбеђивању разврата, који је неопходан као у напонак друштву, где као да се систематски негује све зло у човеку. Срамотно је, по том напонак схватити, бавити се проституцијом, али није срамотно служити се њоме. Жену, која се продаје, не треба да се најзад употребу, а опет тај ински предмет сноси сву одговорност, а господар света, које ради тај предмет постојању, никаку. Проституције се морају дати лекарски прегледати, док мушкарад, без штете по свој друштвени положај и т. д., сме заразити невину девојку коју узме за жену, све употребивши своје потомство свих шарија то зна куда све длетично проклетство, јер познато је да човек и савремено невоје може доћи до те расве. То вреди за сваку регламентацију: што се пак тиче јавних кућа она неминуемо изазивају трговину девојкама. Оно због чега је регламентација тобож потребна постизава се куќикамо без разумних законика по којима се, као нарп. сад у Немачкој, одлучи који је дозвољено да био мушко или женско, мора лечити и то код лекара апробирног за дотичну државу (причем се анонимне

пријаве не узимају у обзир). Што се пак тиче обдувања разврата, то зависи од општег друштвеног морала који је у вези и са стабленим и другим економским приликама; а оћем моралу закон зацело не може користити тиме што проституцију признаје као неизбежну установу.

Врло су почувана у том по делу најновија француска искуства. René Gillouin, у последњем од својих извођења о вазалском незадовољству (Enquête nouvelle br. 518) пише како су се, на захтев француских војних власти, умножиле јавне куће, Немачка је тргнео само оне које које је 1871. затекла. Штрасбурско становништво саопштава отвор војних власти, те се ти заводи укуне. I где врховни војни лекар признао је да је отад број венеричких обољева код војника у том граду чинило да буде веће укуне медицинске академије у Паризу, 3. јула о. г. (Journal des Debats од 6. јула) један научнак извештава о појачаном ширењу сидрисица у Паризу и околици, што приписују највише појачању тајне проституције. Дакле регламентација ову не слаби, јер је немоћна справ дубљих узрока који је изазивају.

Но рад Јозефине Бетлер не своди се на пуки утилитаријам. Којне је желела да људима буде боље укуне, у боју чине да буде боље бојни. Она је религиозно надахнута у најчистијем смислу те речи — па никад не постаје машина за израђивање тих и тих социјалних дела. У својој студији о дивном алашском папству Оберлину (из 18. века) истиче да ни најменшатији рад не ваља ако то, још препоручити човека да овај живот проведи на пут «благословне» с Богом. И баш та схватња давао јој је свежине да до својих последњих дана, и после смрти свог мужа — с којим је ужило неколико година, провела у тишини — ради интесивно и радосно; тој историјској (и ако лексикона неудојствојачно) личности дати она неувелу поезију које су савршено лишене оне пита амбициозног жале да их зову државним радницима.

Загреб, Др. Милана Богдановића.

Француска Унија Ниволади и Раднички Пријатељи је на својем конгресу у Селску резолуцију: «Пошто, су до сада били узалудни сви напори да удовољимо радницима добију политичка права, конгрес изазиваје, да уставна захтење федеративног савеза, који се бори за политичка права свих женских ора и

стима. Стипендије су тако високе да покривају све трошкове за стан, храну, школарину, путни трошак и ош за разне трошкове. Поред тих стипендија за целу годину, постоје и стипендије, које омогућавају посезивање за два месеца дана у посети, радничким кућама на универзитету у Бирмингхаму. Такве деловнице стипендије дају се и за музику, спорткарство, варање, реторику и сва друга де године. Стипендије развезује предузеће мушкарцима и женама без обзира на старост такође за посебивање различитих летњих школа у крају самом, а исто тако и ван краја. Те стипендије обухватају највише материје неседе.

Предузеће стално испитује како би могло на најлакши начин омогућити онома радништву, које је забрљено ноћу, да прошири своје знање. За сада су уредили филмска предавања за пола сата у ономи, кад имају радници дужи одмор. Веома комотно опремљена дворана служи у тој сврху.

Станови

Да је питање станова најбоље решено, то није потребно нарочито наглашавати. При радничким становима који су постојали године 1898, где је покоји шеф фабрике, Zoig Koberg поконио у ту сврху 330 јутара земље ван вароши. Ова акција се после тога дивно развијала. Обични тип радничке куће је следећи: кућа са 5 соба, кухињом, одавом, про-

немачке женске организације се увек боре, сматрајући да је ова контрола женских бирача супротна принципу слободних избора. Подаци из Берлина кажу, да је гласало 125 милиона више од мушкараца, и тај вишак се дели на две партије, осим на комунисте и на националне социјалисте.

Када се нови Парламант састао, а кад се пришло изборима за председника и за подређенике, гласали су социјални демократи, центрум и демократи за Др. Бојмер за трећег пр. председника. Али она, на жалост, није била изабрана. Добила је 187 гласова, а њен противкандидат 205 гласова. Она припада демократској партији, и њена кандидатура је најчистије у парламентарним круговима велику сензацију, а жене то сматрају за принципијелан напредак.

Пруски покрајински Сабор има 450 посланика, међу којима има 43 жена. Код избора го. 1924 изабрано је било само 39 жена. И ту има највише жена међу социјалним демократима, и то од 136 посланика има 11 жена.

Американке и рат.

У часопису „Review of Reviews“ описује госпођа Виолет К. Либи бору америчких жена против раса. Оне раде оно што је за Америку најисходније: организују се. Оне организују крстачки рат свесних Американка за светски мир. И како су жене вео љубитиљиве, поставиле су неком митаристичком часопису следећа раздвојена питања: „Тoliko има ствари, које би радо знале. Ако се помисли на наше традиционално ограничење на породични круг и огњиште, не може се сматрати за неучтиво што смо жељне да сазнамо неке ствари, којих су мушкарци услед дугог искуства пуни. На овој конференцији на пр. сакупљено је 900 жена, које више пута толико жена репрезентују и можда вам изгледа неприродно, ако помислите да смо ми ови, из којих се добија материјал, којим се одуџују ратови. Ако нас је наше искуство у домаћинству поучило да морамо имати наш породични буџет у реду и да морамо знати шта добијемо, ако нешто платимо, зашто би било после непаметно питање, на шта се употребљају јавни расходи? Плаћамо порез и повлази су нас у томе својству да набавимо нове крестарице, комад по 15 милиона долара, зашто не бисмо седећи колико крестарица потребујемо и против које не припрећамо?“ Тако се даље ружва питања жена управљена мушкарцима о важности Друштва Народа, светском арбитражном суду и т. д. Госпођа Либи закључује свој чланак речима: „Мир је веома реалан програм и то за сваку земљу и наша одговорност расте сразмерно нашој јачини. Американке садашње генерације не сме бити од те одговорности.“

Цветна кућа.

„Цветна кућа“ у Штокхолму је дело Алме Хедин, сестре Свен Хедин. Историјат ове сјајне, благодетне установе је исто толико за пример као што је дело само. У Шведској, земљи дуге, мрачне зиме, цвеће је ретко и скупоцено. Али, народ показује безмерно љубав за цвеће, јер му оно значи светлост, сунце, радост. Чак најмање село има своју властиту ку-

ћу за гајење цвећа, где се гаје најдрагоценије руже.

Нарочито су скупи венци за мртве; испод 100 шведских круна нема венца. А култ мртвих, старински обичај, још се дандашњи у Шведској врло строго придржава. Само поштојно осамљен човек нема на погребу венца. У животу можда нема породица ни паре за хлеб, али ковчег драгог мртвог покрива најскупоценије цвеће. Своте, које се изађу за венце на погребима богатих и одличних људи иду у хиљаде, а живи гледају даље.

То је приморато Алму Хедин на размишљање. Годинама је није напустила ова мисао, док није сазрео напрт и добио форму. Године 1921 основала је друштво, које руководи такозваним „Цветним фондом.“ Појави за приступ друштву потписале су најзначајније личности Шведске и становништво се одавало. Карте за изјаве случајева по издртима првих уметника радо су се куповале и део новца, који је био одређен за венце, послат је био Алми Хедини као чин пријатног сећања на покојног за ублаживање беде живих.

Кад је купила та ретка жена доволно средстава, поклонила јој је општина Штокхолм меслинте и она је била у могућности да сазида „Цветну кућу.“ 156 станова, домова за старије људе, који су некад имали боља времена, а сада нису били у стану да плаћају високе кирije у вароши. У „Цветној кући“ плаћају годишње толико кирije као што су раније плаћали месечно и поред тога живи самостално и слободно у вредној хигијенским и лепим домовима. Добивају бесплатну лекарску помоћ и негу. Сваки стан има властиту кућу, али становници „Цветне куће“ могу употребити и заједничку кухињу, трперију, праоницу. Око куће је лепа башта, на крову су баште за одмор. Властита пекарница опскрбује становнике добрим хлебом.

Чланови друштва стално придолазе тако да може Алма Хединова цено живота живих улепшати светлосту и весељем у част мртвих.

Пут председнице Народног Женског Савеза.

Јуна месеца председница Н. Ж. С. г-ђа Лопосва Петковић обишла је организације Н. Ж. С. у Сарајеву, Дубровнику и Сплиту. Председница је у свима местима била срдечно дочекана, одржала је састанке са чланицама Сарејанских друштava и обилазила све њихове институције. На састаницима г-ђа Петковић је упознала чланице са везом изајет Н. Ж. С. и Интернационалним Савезом као и сарајеву нашег Савеза са Феминистичком Алијансом чија је председница маја месеца посетила нашу земљу. Затим је укратко изнела рад нашег Савеза у земљи и истакала јачи замањара у секцијама мира, штампе и исељеништва. Нагласила је да жене у Савезу прожете духом мира, раде на границама могућности с обзиром на спољашње и унутрашње прилике наше земље. У првом реду дужност жена у Савезу је гајити узајамност и сновношћу у унутрашњости земље. Код тога је напоменула страховањима болне догађаје који су се десили у нашој Нар. Скупштини. Истакла је како Народни Женски Савез осећа сув тежину ове велике несреће, те све жене Срба, Хрвата и Словенаца скупљене у Н. Ж. С. болно оплакују смрт заслужних синова наше отаџбине и саучествују у несрећи двеју удова

Павла Радића и др. Буре Басарићкека.

Затим је апеловала на жене да својом помирљивошћу утичу на смиревање духова, и на јединство духа нашег народа.

Говорећи о раду на пропаганди и акцији Н. Ж. С. за штампу, саопштила је да и ако наша држава није изабрало чувствовала на интернационалној изложби за штампу у Келну (Колн), пр. председнице Н. Ж. С. г-ђа М. Симић организовала је веома интересантан део у женском одељењу изложбе, тако да је само на тој великој светској изложби би. истакнути новинарски рад наших жена.

Срдечно поздрављена у свима местима друштava, које је посетила, председница се вратила у Београд.

Књижевност.

Накладом Народног Книжнице, Загреб Војничка ул. 13. изишла је књига **Кунство за школу и дом**, коју је приредила Миља Потагић, како у уводу сама каже, у жељи да се овај дод домаћинског рада, који је до недавно гуто највише времена, поједностави и прилагоди наглом и необзирном тјеку наших дана, а да се ипак у женском срцу сачува љубав за оно знање, о којему зависи срећа човека.

Књига је писана тако топло и ујерљиво, да ће без сумње постићи циљ ње само у женском свијету него ће и у мушких читача пробудити разумијевање и чувствование за овај на око ситан рад, за она свагдашња јунаштва мајке и домајнице, о којима, како вели ауторка, и не говоре пјесме, али су можда тежа од оних што се врше на бојним пољима и у стрељачким рововима. А исто су тако судбоносна и важна за домовину; јер у нашим домовима расту наши будући људи, о којима ће зависити срећа и несрећа напредак или назадка домовине и чољчанства.

Цијена је књизи Дин. 30.

Врзана парламентаризма и његова реформа написао др. Урош Круљ, (Вириљцом), цен Дин. 10.— Велики пријатељ женског покрета, др. Урош Круљ, написао је стварни и озбиљну студију о питању, које је данас веома актуелно. О делу самом ми ћемо у једном измешку издјачих бројева нашег листа опширније говорити. Али већ сада препоручујемо књигу најтоплије свима Женским Покретима да је у што већем броју набаве за своје чланице. Поручиће прима Женски Покрет у Сарајеву.

Белешке.

Конгрес Интернационале Феминистичке Алијансе одржаће се од 17. до 23. јуна 1929 године у Берлину. У вези са Конгресом предвиђено је неколико јавних манифестација: сарајна жена у политичком животу, интернационална манифестација женске омладине, манифестација за мир. Мисли се и на изложбу женских уметничких радова и уметничких заната.

Три швајцарске трање право гласа. — Три швајцарске и три швајцарске, сви из Женеве, упутили су Женском Кантону и федералном савету молбу да се призна право гласа овим трима женама и у опште свима швајцаркињама. Молба се ослања на женски изборни закон и на федерални устав. По тим законима се признаје сваком швајцарском грађанину, који је напунио 20 година, право гласа. Кад се каже грађанин, како у обичном, тако и у првом смислу не подразумевају само мушкараца. Из многих кантоналних и федералних закона је могуће доказати да реч грађанин обухвата и жене, само кад је право гласа у питању, за рач добија сасвим мушко значење. Зато се у молби тражи од женског кантона и федералног савета неутрално тумачење те речи.

Држављанство узете жена и жене деце у швајцарско. — Швајцарска је унела у свој Устав одредбу, по којој деца швајцаркиње, која се удала за странца, постају швајцарски грађани, а жена још швајцарско поданство, и постаје грађанин државе њенога мука.

Осла жена доцент на Берлинском Универзитету наименована је др. Gertrud Knefel за хемину. Од раније су већ на томе Универзитету следеће жене: др. Paula Hertwig за зоологију, др. Rhoda Erdmann за општу биологију, др. Liza Meitner за физику, др. A. Wittgenstein за унутарњу медицину, др. Charlotte Leuchter за државно-правне науке, др. Hilda Pollaczek за примењену математику и др. H. Loeviz за националну економију. На пољопривредној високој школи је још др. Schinpanova, која предаје ботанику.

Одличнице нашег научника. — Друштво за потпомагање научног рада жена управља фондом Ellen Richards из кога додељује награде. Награде по две хиљаде долара добијају саме оне жрне, које показују значајно самостално дело на пољу природних наука. Оне добија награду су добиле једна година, професор др. Liza Meitner, која се бави и испитивањем радиума, а нарочито физиком атома, и једна францускиња, професор др. Rappart-Lukas, познати хемичар. Од године 1903 била је расписана награда 14 пута, а додељена је само 6 пута.

Ширите „Женски Покрет“!

ОГЛАС.

Управа Женског Клуба извештава све наставнице, учитељице, чиновнице, ученице и њихове мајке које пролазе кроз Београд, као и оне које би жељеле да се задуже дужи време у Београду, да у Женском Клубу, на најлештем месту вароши, Кнез Михаилова 46, могу добити следеће:

- 1) Цео пансион — 1200 дин. месечно. Ово нарочито важи за ученице, које за скромну цену могу имати здраву собу и добру домаћу кујну.
- 2) Преноћиште, доручак, ручак, вечера — 50 дин. дневно.
- 3) Преноћиште и доручак — 30 дин. дневно.

Купатило у свако доба на расположење за скромну цену од 10 дин.

Просторије Клуба тако су преуређене — да ће се сваки посетилац осећати угодно као код своје куће.

Моли за посету
Управа Женског Клуба.